

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka a soudců JUDr. Miluše Doškové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobkyně**: G. L. W.,** proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra,** se sídlem Nad Štolou 3, PP 21/OAM, Praha 7, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. 8. 2004, sp. zn. 11 Az 28/2004,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žalovanému **se nepřiznává** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) včas podanou kasační stížností brojí proti shora označenému rozsudku Městského soudu v Praze, kterým byla zamítnuta její žaloba proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ČR (dále jen „žalovaný“) ze dne 4. 2. 2004, č. j. OAM-10165/VL-11-P15-2001, jímž stěžovatelce nebyl udělen azyl pro nesplnění podmínek podle § 12, § 13 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu.

Stěžovatelka v kasační stížnosti uplatňuje důvody obsažené v ustanovení § 103 odst. 1 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), a namítá tak nepřezkoumatelnost spočívající v nesrozumitelnosti nebo nedostatku důvodů rozhodnutí, popřípadě v jiné vadě řízení před soudem.

Tuto vadu shledává stěžovatelka v tom, že v její věci nebylo vedeno před městským soudem ústní jednání. Stěžovatelka uvádí, že obdržela od městského soudu výzvu podle § 51 odst. 1 s. ř. s., k níž se ve stanovené lhůtě dvou týdnů nevyjádřila, připomíná ovšem, že tomuto poučení řádně neporozuměla, neboť jí toto poučení nebylo zasláno v jazyce, kterému by rozuměla. Bylo tak porušeno její právo jednat před soudem v jazyce,

kterému rozumí, když s ní soud komunikoval pouze česky. Přitom ze správního spisu bylo zjevné, že stěžovatelka ovládá pouze svou mateřštinu a dále částečně jazyk anglický, bylo tedy jasné, že český jazyk neovládá. Vyšla tak najevo potřeba ustanovit jí tlumočníka. Právo na tlumočníka přitom stěžovatelka dovozuje z § 18 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve smyslu odkazu obsaženého v § 64 s. ř. s. Městský soud ji navíc poučil v předmětné výzvě podle § 51 odst. 1 s. ř. s. i o možnosti požadovat tlumočníka, i toto poučení však bylo psáno česky, takže jeho obsah zůstal stěžovatelce nesrozumitelný.

Z těchto důvodů stěžovatelka navrhuje zrušit napadený rozsudek městského soudu a zároveň žádá, aby byl její kasační stížnosti přiznán odkladný účinek. Později doplnila také dokumenty prokazující, že její nezletilé dítě je český občan.

V souzené věci Nejvyšší správní soud z předmětného správního spisu především zjistil, že řízení o udělení azylu bylo zahájeno dne 14. 10. 2001 na základě žádosti, v níž je jako důvod žádosti o azyl uvedeno, že stěžovatelku pronásledovala vláda její země původu, neboť její manžel byl řadovým členem opoziční strany „O. L. F“. V pohovoru k důvodům návrhu na zahájení řízení o udělení azylu ze dne 12. 11. 2002 stěžovatelka uvedla, že je politička a pracovala na obvodním úřadě, po čase však už nemohla ve vládě pracovat a byla měsíc ve vězení, což přisuzovala tomu, že pochází z kmene O. Oficiálním důvodem zatčení ovšem bylo, že vydávala občanské průkazy, i když to nebylo vhodné. Navíc byla i po smrti svého manžela podezírána z toho, že stále ctí jeho názory. V Etiopii nechala své děti a chtěla se tam vrátit, až se změní vláda, ale tato změna stále nepřichází. Soudce v Etiopii jí naznačil, že bude sledována i poté, co opustí vězení. Ze země odjela ještě dříve, než došlo k soudnímu projednání jejího případu.

Žalovaný se rozhodl azyl jí neudělit svým výše označeným rozhodnutím ze dne 4. 2. 2004, když vyšel z Informace Ministerstva vnitra Velké Británie o Etiopii z dubna 2003 a z aktuálních informací obsažených v databázi ČTK. Žalovaný konstatoval, že pokud byla stěžovatelka zadržena pro podezření z toho, že chybně vydávala při své úřední činnosti občanské průkazy, nelze to chápat jako pronásledování pro uplatňování politických práv ve smyslu § 12 zákona o azylu. Tvrzení, že byla pronásledována pro svou příslušnost ke kmeni O., pak žalovaný označil za ničím nepodloženou domněnku. Skutečnost, že byla pronásledována pro manželovu příslušnost k opoziční straně, označila v pohovoru sama za nedorozumění. Žalovaný tak nenabyl dojmu, že by byla stěžovatelka pronásledována ve smyslu § 12 zákona o azylu. Dále žalovaný neshledal ani podmínky umožňující udělení azylu podle § 13, ani podle § 14 zákona o azylu, když pro udělení humanitárního azylu neshledal důvody, a konečně ani překážku vycestování podle § 91 téhož zákona.

Proti tomuto zamítavému rozhodnutí podala stěžovatelka žalobu k Městskému soudu v Praze, kterou odůvodnila obecně namítanými porušeními zákona č. 71/1967 Sb., správního řádu. I v této žalobě setrvala na tom, že byla pronásledována pro příslušnost svého manžela k politické straně „O. L. F.“ a pro svou vlastní příslušnost ke kmeni O. Problémy s vydáváním občanských průkazů pak označila pouze za záminku, což naznačuje i fakt, že její nadřízená v úřadě, která pochází z vládnoucího kmene, žádné potíže neměla. Poukázala zde na fakt, že neumí dobře anglicky a pracovníky žalovaného na to upozorňovala, oni ale pokračovali v pohovoru, což vedlo k nepřesnostem v jejích výpovědích, když například podle protokolu uvedla, že je muslimka, přestože ve skutečnosti je vyznání křesťanského. Z těchto důvodů splňovala podle svého názoru podmínky uvedené v § 12 písm. b) zákona o azylu a v jeho § 91.

Městský soud stěžovatelce zaslal a doručil poučení podle § 8 s. ř. s. a výzvu a poučení podle § 51 odst. 1 s. ř. s. a vzhledem k tomu, že stěžovatelka ve stanovené lhůtě na toto poučení nijak nezareagovala, rozhodl ve věci samé bez ústního jednání a vydal rozsudek, jímž stěžovatelčinu žalobu zamítl. V tomto rozsudku uvedl, že stěžovatelkou uváděné skutečnosti nelze podřadit pod žádnou ze skutečností uváděných v § 12 zákona o azylu jako skutečnosti odůvodňující udělení azylu. Městský soud neshledal, že by stěžovatelka byla pronásledována ze strany státních orgánů své země původu, zejména když ani nevyčkala rozhodnutí tamních soudů ve své věci a rovnou odešla do ČR. Za neopodstatněnou označil městský soud stěžovatelčinu námitku ohledně angličtiny jako jazyka použitého při pohovoru, když z protokolu dovodil, že stěžovatelka s provedením pohovoru v angličtině souhlasila. Proti námitce údajně nedostatečně zjištěného skutkového stavu v Etiopii pak městský soud shledal, že se žalovaný dostatečně zabýval jak situací v Etiopii, tak stěžovatelčinými důvody, přitom ani stěžovatelka neuvedla v žalobě žádnou konkrétní námitku proti jeho závěrům. Městský soud přezkoumal v zákonných mezích také neshledání překážky vycestování a neudělení azylu podle § 13 a § 14 zákona o azylu. Tento rozsudek napadla stěžovatelka nyní posuzovanou kasační stížností.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek Městského soudu v Praze v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů (§ 109 odst. 2, 3 s. ř. s.) a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Nejvyšší správní soud nejprve vážil nezbytnost rozhodnutí o žádosti o odkladný účinek kasační stížnosti. Dospěl k závěru, že o ní není třeba rozhodovat tam, kde je žadatelka chráněna před důsledky rozsudku městského soudu režimem pobytu za účelem strpění podle § 78b odst. 1, 2 zákona o azylu (cizinec má nárok na udělení víza za účelem strpění pobytu mj., pokud žádost doloží dokladem o podání kasační stížnosti proti rozhodnutí soudu o žalobě proti rozhodnutí ministerstva ve věci azylu a návrhu na přiznání odkladného účinku - takové vízum opravňuje cizince k pobytu na území po dobu platnosti víza, která je 365 dnů; na žádost cizince odbor cizinecké a pohraniční policie platnost víza prodlouží, a to i opakovaně) - ze zákona platnost uvedeného víza zaniká právní mocí rozhodnutí o kasační stížnosti. Pozitivní rozhodnutí o žádosti o odkladný účinek by tedy nemělo z hlediska ochrany stěžovatelky žádný význam, negativní by před rozhodnutím o kasační stížnosti bránilo řádnému soudnímu řízení. Při rozhodnutí o kasační stížnosti pak je rozhodnutí o odkladném účinku nadbytečné, neboť obecně může přiznání odkladného účinku kasační stížnosti přinést ochranu jen do doby rozhodnutí o této stížnosti.

Stěžovatelčina jediná stížnostní námitka směřuje proti tomu, že stěžovatelce bylo doručeno poučení a výzva podle § 51 odst. 1 s. ř. s. pouze v českém jazyce a na základě toho, že na tuto výzvu v poskytnuté lhůtě nezareagovala, nebylo provedeno ústní jednání.

Ustanovení § 51 odst. 1 s. ř. s. stanoví: *„Soud může rozhodnout o věci samé bez jednání, jestliže to účastníci shodně navrhli nebo s tím souhlasí. Má se za to, že souhlas je udělen také tehdy, nevyjádří-li účastník do dvou týdnů od doručení výzvy předsedy senátu svůj nesouhlas s takovým projednáním věci; o tom musí být ve výzvě poučen.“*

Zdejší soud toto ustanovení vyložil ve svém rozsudku ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 6 Azs 36/2003 (publ. pod č. 641/2005 Sb. NSS), kde uvedl: *„Pokud soud řádně doručil účastníku řízení výzvu k vyjádření, zda souhlasí s tím, aby soud rozhodl ve věci bez jednání (§ 51 s. ř. s.), a účastník řízení ve lhůtě dvou týdnů od doručení této výzvy*

nevyjádřil svůj nesouhlas, má se zato, že s takovým postupem souhlasí. Napadá-li za této situace účastník řízení rozhodnutí soudu kasační stížností z důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., přičemž vadu řízení spatřuje v tom, že mu byla odepřena možnost jednat před soudem, zamítne Nejvyšší správní soud takovou kasační stížnost jako nedůvodnou (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).“

V posuzovaném případě ovšem stěžovatelka namítá zejména to, že doručené výzvě neporozuměla, neboť byla psána česky, tedy jazykem, kterému nerozumí, jak mělo být městskému soudu zřejmé ze správního spisu. I k tématu povinnosti soudů doručovat účastníkům řízení písemnosti v jazyce, kterému rozumějí, se zdejší soud opakovaně vyjádřil a vytvořil systém pravidel, který v této otázce postup soudů relativně podrobně určuje.

Nejobecnější pravidlo bylo vysloveno v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2004, sp. zn. 1 Azs 90/2004, kde zdejší soud uvedl, že *„jedním ze znaků suverenity České republiky je užití českého jazyka. Proto i rozsudky soudů, jakož i rozhodnutí jiných státních orgánů, jsou důsledně vyhotovovány a účastníkům řízení doručovány v českém jazyce. Jen toto („úřední“) znění je závazné a způsobilé vyvolat právní účinky.“*

V některých případech je ovšem tato zásada určující jazyk, ve kterém jsou vyhotovovány soudní písemnosti doručované účastníkům řízení, jako jazyk český, prolomena ve prospěch práva na spravedlivý proces, konkrétně ve prospěch principu rovnosti zbraní, jež musí nutně svědčit i těm účastníkům řízení, kteří neovládají český jazyk, z čehož by jim ovšem neměla plynout podstatná nevýhoda v soudním řízení samém. Rovnost zbraní jako zásadní důvod pro ustanovování tlumočníka, a naopak jeho neustanovení tam, kde hrozba nerovnosti nevyjde v řízení najevo, je uvedena i v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2005, sp. zn. 6 Azs 380/2004: *„Povinnost ustanovit tlumočníka vzniká soudu pouze tehdy, pokud by účastník řízení pro jazykovou bariéru nemohl účinně obhajovat svá práva v řízení před soudem. Potřeba tlumočníka musí být zcela zjevná a musí z řízení vyplynout sama, soud tedy aktivně nezjišťuje, zda jsou naplněny podmínky stanovené v § 18 odst. 2 o. s. ř.“* Pouze některé soudní přípisy jsou přitom natolik zásadní povahy, že by jejich neporozumění jedním z účastníků mohlo ohrozit jeho procesní rovnost a schopnost účinně obhajovat svá práva. Takovým zásadním přípisem bylo shledáno i poučení podle § 51 odst. 1 s. ř. s. Proto zdejší soud ve vztahu k těm úkonům soudu, jejichž porozumění je podmínkou toho, aby mohl účastník účinně chránit svá práva, uvedl v rozsudku ze dne 18. 9. 2003, sp. zn. 5 Azs 5/2003 (publ. pod č. 59/2004 Sb. NSS): *„Cizinka v řízení o azylu musí být o právu vyjádřit se k možnosti rozhodnout o věci samé bez jednání (§ 51 s. ř. s.) poučena v jazyce, jemuž rozumí.“*

Také pravidlo zde vyřčené bylo pak další správní judikaturou konkretizováno, když rozhodujícím kritériem pro stanovení povinnosti soudu doručovat takové zásadní soudní výzvy a poučení není pouhý fakt cizí státní příslušnosti účastníka řízení, ale to, zda se tento účastník projevuje vůči soudu způsobem, který nasvědčuje tomu, že patrně nerozumí přípisům soudu psaným v češtině, což by jej mohlo významně procesně znevýhodnit. Na této nejkonkrétnější úrovni se pohybuje např. právní závěr obsažený v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 10. 2003, sp. zn. 6 Azs 10/2003 (publ. pod č. 120/2004 Sb. NSS): *„Reaguje-li cizinec v řízení před soudem na úkony soudu činěné v českém jazyce svými podáními činěnými rovněž v českém jazyce, nejsou dány důvody stanovené v § 18 odst. 2 o. s. ř. pro ustanovení tlumočníka, neboť toho není potřeba.“* Příkladem takové situace, kde bylo naopak namístě zaslat účastníku řízení poučení v jiném než českém jazyce, byl případ řešený v rozsudku ze dne 12. 1. 2005, sp. zn. 7 Azs 270/2004,

kde Nejvyšší správní soud uvedl: *„Potřebu ustanovení tlumočníka je nutno zkoumat vždy případ od případu a to, že soud nenařídí jednání ve věci, ještě neznamená, že pro ustanovení tlumočníka nejsou splněny podmínky. Tlumočníka je namístě ustanovit např. tehdy, kdy žalobkyně, jež sepsala část žaloby v jiném než českém jazyce, v reakci na výzvu krajského soudu k odstranění vad žaloby uvedla, že výzvě nerozumí, a požádala o ustanovení tlumočníka.“*

Potřebu doručovat účastníku řízení soudní přípisy v jiném než českém jazyce je tedy - jak vyplývá z výše uvedené judikatury diferencovatelné do tří úrovní obecnosti, respektive konkrétnosti - nutno posuzovat materiálně, s přihlédnutím k závažnosti doručovaného soudního podání a k předpokladatelné schopnosti účastníka řízení česky psanému podání rozumět a adekvátně na ně reagovat.

O zásadnosti doručované písemnosti není v nyní posuzovaném případě sporu. Stěžovatelka měla v řízení před městským soudem právo na projednání své věci v ústním jednání a tohoto svého práva nemohla být zbavena pouze proto, že by nerozuměla výzvě podle § 51 odst. 1 s. ř. s. Taková výzva - a naznačují to i příklady z výše citované judikatury - je typickým příkladem podání, které musí být doručováno v jazyce, o němž lze z dosavadní komunikace s účastníkem řízení předpokládat, že mu porozumí, ať už přímo, nebo zprostředkovaně přes třetí osobu, již má ku pomoci. Na zásadnosti stěžovatelčina práva na ústní jednání přitom nemění sám o sobě nic ani fakt, že ani v kasační stížnosti neuvádí žádné nové skutečnosti, jež by byla bývala uvedla při ústním jednání před městským soudem, pokud by k tomu dostala příležitost.

Mohl tedy městský soud nabýt dojmu, že stěžovatelka je schopna přímo nebo zprostředkovaně porozumět výzvě sepsané česky? Zdejší soud se domnívá, že k takové domněnce měl městský soud dostatek důvodů. Stěžovatelka je sice cizinkou, ovšem žalobu sepsala v češtině, přitom se nejedná o žalobu mající formu vyplněného formuláře, ale o souvislý česky psaný text vztahující se ke konkrétním okolnostem stěžovatelčiny žádosti o azyl, obsahující navíc ručně psané vpisky. Městský soud se tedy mohl oprávněně domnívat, že se stěžovatelka buď naučila česky, nebo že má ve svém okolí osobu, která byla schopna pomoci jí česky sepsat žalobu, a to v zákonné lhůtě 15 dnů. Měl tedy dost podkladů pro domněnku, že stěžovatelka je schopna v obdobné - konkrétně dvoutýdenní - lhůtě zareagovat adekvátně i na výzvu podle § 51 odst. 1 s. ř. s., a proto nepochybil, když z této domněnky vyšel a předmětnou výzvu zaslal stěžovatelce pouze v českém jazyce.

Formální požadavky, které klade na soudní řízení správní s. ř. s. a v daném případě také přiměřeně aplikovaný občanský soudní řád zakotvující ve svém § 18 odst. 2 právo účastníka řízení na tlumočníka, nesmějí být nástrojem formalistického přístupu. Takový přístup je jistě nepřípustný jako zdroj zkrácení procesních práv účastníků řízení, je však nevhodný také jako nástroj prodlužující soudní řízení tam, kde k tomu není materiálního důvodu. Právě ohledem na materiální spravedlnost jsou soudy vedeny i při posuzování splnění procesních požadavků na soudní řízení. V nyní posuzovaném případě posoudil tento soud, zda byly dány důvody pro doručování písemností stěžovatelce v jiném než českém jazyce, a dospěl k závěru, že nikoliv. Městský soud tedy ve svém procesním postupu nepochybil a nezkrátil stěžovatelku na jejích procesních právech, jak tato namítá v kasační stížnosti.

Pro úplnost Nejvyšší správní soud uvádí, že k tomu, že právo účastníka řízení na tlumočníka, jež je obsaženo v čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a jež nachází svůj zákonný odraz pro civilní a zprostředkovaně i pro správní soudnictví v § 18 odst. 2 občanského soudního řádu, není třeba vykládat extenzivně a vztahovat je na veškerou komunikaci soudu s účastníkem řízení, ale především na samotné ústní jednání před soudem, se naposledy vyjádřil i Ústavní soud ve svém stanovisku Pl. ÚS-st. 20/05 ze dne 25. října 2005. Zde mimo jiné uvedl: *„Základní právo účastníka řízení na pomoc tlumočníka ve smyslu čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nelze rozšiřovat pomocí interpretace, resp. konkretizace čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jako obecného ustanovení o spravedlivém řízení. Základní právo garantované čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nedopadá na písemný styk soudu s účastníky řízení a naopak. To nevylučuje, aby zákonná úprava poskytla vyšší standard.“* K otázce překladu úředních dokumentů do mateřského jazyka účastníka řízení pak v tomto stanovisku pro účely soudního řízení v azylové věci Ústavní soud doplnil*: „Zásadně jde o záležitost, kterou si je povinna obstarat sama procesní strana. To musí platit zejména pro civilní řízení. Samozřejmě nelze vést fair proces, pokud strana sporu dění před soudem nerozumí, protože neovládá jednací jazyk.*

K dokumentům, které mají dokládat české občanství stěžovatelčina nezletilého dítěte, se zdejší soud nemůže účinně vyjádřit, neboť nejsou spojeny s žádným bodem kasační stížnosti. Pokud v podání spojeném s těmito dokumenty volá stěžovatelka po tom, aby jí byl udělen azyl za účelem sloučení rodiny, připomíná zdejší soud, že takové rozhodnutí přísluší jedině žalovanému ve správním řízení, nikoli soudu, dále však dodává, že azyl za účelem sloučení rodiny může být podle ustanovení § 13 zákona o azylu udělen pouze rodinnému příslušníkovi azylanta, jemuž již byl udělen azyl, nikoliv rodinnému příslušníkovi českého občana.

Lze proto uzavřít, že Nejvyšší správní soud v daném případě neshledal, že by bylo možno ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. konstatovat nepřezkoumatelnost spočívající v nesrozumitelnosti nebo nedostatku důvodů rozhodnutí, popřípadě v jiné vadě řízení před soudem. Z tohoto důvodu Nejvyšší správní soud dospěl po přezkoumání kasační stížnosti k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji zamítl (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

Stěžovatelka, která neměla v tomto soudním řízení úspěch, nemá právo na náhradu nákladů řízení (§ 60 odst. 1 s. ř. s.) a Ministerstvu vnitra náklady řízení nevznikly. Proto soud rozhodl, že se žalovanému nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. listopadu 2005

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu